UDK 378.146:004.9

Raqamli portfolio oliy ta’limda baholash vositasi sifatida: nazariy-pedagogik asoslar va xorijiy tajriba tahlili

G‘aniyev Oybek Orif o‘g‘li

Buxoro innovatsiyalar universiteti magistranti, Buxoro, O‘zbekiston

Annotatsiya. Maqolada oliy ta’limda raqamli portfolio (e-portfolio) texnologiyasining baholash vositasi sifatidagi nazariy-pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Muallif raqamli portfolioni konstruktivizm, refleksiv o‘qish va avtentik baholash nazariyalari kontekstida talqin etib, uning hujjatlashtirish, refleksiya va baholash funksiyalarini ochib beradi. Shuningdek, AQSh, Buyuk Britaniya, Avstraliya, Finlyandiya, Janubiy Koreya va Kanada tajribasining qiyosiy tahlili asosida O‘zbekiston oliy ta’lim tizimi uchun amaliy xulosalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli portfolio, elektron portfolio, avtentik baholash, formativ baholash, refleksiya, oliy ta’lim, konstruktivizm, raqamli savodxonlik, pedagogik texnologiyalar.

Аннотация. В статье анализируются теоретико-педагогические основы технологии цифрового портфолио (e-portfolio) как инструмента оценивания в высшем образовании. Автор рассматривает цифровое портфолио в контексте теорий конструктивизма, рефлексивного обучения и аутентичного оценивания, раскрывая его функции документирования, рефлексии и оценивания. На основе сравнительного анализа опыта США, Великобритании, Австралии, Финляндии, Южной Кореи и Канады разработаны практические выводы для системы высшего образования Узбекистана.

Ключевые слова: цифровое портфолио, электронное портфолио, аутентичное оценивание, формативное оценивание, рефлексия, высшее образование, конструктивизм, цифровая грамотность, педагогические технологии.

Abstract. The article analyzes the theoretical and pedagogical foundations of digital portfolio (e-portfolio) technology as an assessment tool in higher education. The author interprets the digital portfolio in the context of constructivism, reflective learning, and authentic assessment theories, revealing its documentation, reflection, and assessment functions. Based on a comparative analysis of the experience of the USA, the UK, Australia, Finland, South Korea, and Canada, practical conclusions for the higher education system of Uzbekistan are formulated.

Keywords: digital portfolio, e-portfolio, authentic assessment, formative assessment, reflection, higher education, constructivism, digital literacy, pedagogical technologies.

Kirish

XXI asr oliy ta’limi oldida turgan dolzarb vazifalardan biri baholash jarayonlarini shaffoflik, xolislik va samaradorlik tamoyillari asosida takomillashtirishdir. An’anaviy baholash usullari – yozma imtihonlar, test sinovlari va bir martalik yakuniy nazorat – talabaning o‘quv davomidagi rivojlanish dinamikasini to‘la aks ettira olmaydi hamda ko‘pincha subyektiv baholashga o‘rin qoldiradi. Jahon ta’lim amaliyotida ushbu muammoning yechimi sifatida raqamli portfolio (e-portfolio) texnologiyasi

keng tarqalmoqda. U talabalarning o‘quv yutuqlarini elektron shaklda tizimli to‘plash, refleksiv tahlil qilish va professional o‘sishini namoyon etish imkonini beradi.

Ushbu maqolaning maqsadi – raqamli portfolioning baholash vositasi sifatidagi nazariy-pedagogik asoslarini tahlil qilish hamda xorijiy tajribadan O‘zbekiston oliy ta’lim tizimi uchun foydali xulosalarni ajratib ko‘rsatishdir.

Asosiy qism

Raqamli portfolioning nazariy asoslari. Raqamli portfolio texnologiyasi bir qancha fundamental pedagogik nazariyalarga tayanadi. J.Dyuining refleksiv tafakkur nazariyasiga ko‘ra, chinakam bilim olish tajribani ongli ravishda tahlil qilish orqali yuzaga keladi – raqamli portfolio aynan shu tamoyilga asoslanadi: talaba o‘z faoliyati natijalarini to‘playdi, tahlil qiladi va rivojlanish yo‘llarini belgilaydi. L.Vygotskiyning ijtimoiy konstruktivizm nazariyasi bilimning ijtimoiy o‘zaro ta’sir jarayonida qurilishini ta’kidlaydi, bu esa portfolioda o‘qituvchi va tengdoshlar bilan dialogning ahamiyatini asoslaydi. G.Wigginsning avtentik baholash konsepsiyasi bilimni real, hayotiy kontekstda namoyon etishni talab qiladi – raqamli portfolio talabaga aynan shunday imkoniyat yaratadi.

Raqamli portfolioning asosiy funksiyalari. Tahlil shuni ko‘rsatadiki, raqamli portfolio uch asosiy funksiyani bajaradi. Birinchidan, hujjatlashtirish funksiyasi – talabaning loyihalari, tadqiqotlari, sertifikatlari va amaliyot natijalarini elektron shaklda tizimli saqlash. Ikkinchidan, refleksiya funksiyasi – o‘z tajribasini ongli tahlil qilish, kuchli va zaif tomonlarni aniqlash hamda rivojlanish maqsadlarini belgilash. Uchinchidan, baholash funksiyasi – formativ va summativ baholashni birlashtirish va talabaning rivojlanish dinamikasini kuzatish. Aynan shu uchinchi funksiya raqamli portfolioning an’anaviy baholashdan tub farqini belgilaydi: u natijani emas, balki jarayonni baholaydi.

Xorijiy tajribaning qiyosiy tahlili. AQShda Amerika kollejlari va universitetlari assotsiatsiyasi (AAC&U) raqamli portfolioni “yuqori ta’sirchan ta’lim amaliyotlari” ro‘yxatiga kiritgan, LaGuardia Community College esa uni barcha talabalar uchun majburiy qilgan. Buyuk Britaniyada JISC milliy e-portfolio strategiyasini ishlab chiqib, uning to‘rt funksiyasini – shaxsiy rivojlanishni rejalashtirish, o‘quv natijalarini yozish, refleksiyani rivojlantirish va bandlikni oshirishni belgilagan. Avstraliyada portfolio asosan talabani kasbiy hayotga tayyorlash vositasi sifatida qaraladi va bitiruvchilarning ish topish ko‘rsatkichlarini 15–20% ga oshirgani qayd etilgan. Finlyandiyada portfolio tashqi nazorat emas, balki o‘z-o‘zini baholash va metakognitiv ko‘nikmalarni rivojlantirish vositasi sifatida qo‘llaniladi. Janubiy Koreyada esa portfolio sun’iy intellekt elementlari bilan boyitilgan, Kanadada u umrbod ta’limning ajralmas qismi sifatida talqin etiladi.

Ushbu tajribalarning qiyosiy tahlili O‘zbekiston oliy ta’lim tizimi uchun bir nechta muhim xulosa beradi: birinchidan, raqamli portfolioni joriy etish uchun milliy miqyosdagi strategiya zarur; ikkinchidan, portfolioni o‘quv dasturlari bilan uzviy bog‘lash uning pedagogik natijaliligini oshiradi; uchinchidan, o‘qituvchilarning raqamli kompetentligini oshirish muvaffaqiyatning hal qiluvchi shartidir; to‘rtinchidan, bosqichma-bosqich, pilot loyihalardan boshlovchi joriy etish strategiyasi samaraliroq natija beradi.

Xulosa

Olib borilgan tahlil raqamli portfolioning oliy ta’limda baholash vositasi sifatidagi nazariy asoslari mustahkam ekanligini ko‘rsatadi. U konstruktivizm, refleksiv o‘qish va avtentik baholash nazariyalari zaminida talabaning bilimini emas, balki uning o‘sish jarayonini baholash imkonini beradi. Xorijiy tajriba esa texnologiyaning universalligini, ayni paytda uni har bir mamlakat sharoitiga ijodiy moslashtirish zarurligini tasdiqlaydi. O‘zbekiston oliy ta’lim tizimida raqamli portfolioni muvaffaqiyatli joriy etish milliy strategiya, o‘quv dasturlari bilan integratsiya va o‘qituvchilar

tayyorgarligini birga olib borishni taqozo etadi. Bu yo‘nalishdagi keyingi tadqiqotlar metodikaning amaliy modelini ishlab chiqish va uni tajriba yo‘li bilan asoslashga qaratilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Paulson F.L., Paulson P.R., Meyer C.A. What makes a portfolio a portfolio? // Educational Leadership. – 1991. – Vol. 48, No. 5. – P. 60–63.

2. Barrett H.C. Researching electronic portfolios and learner engagement: The REFLECT initiative // Journal of Adolescent & Adult Literacy. – 2007. – Vol. 50, No. 6. – P. 436–449.

3. Dewey J. How We Think. – Boston: D.C. Heath & Co., 1933. – 301 p.

4. Wiggins G. Educative Assessment: Designing Assessments to Inform and Improve Student Performance. – San Francisco: Jossey-Bass, 1998. – 384 p.

5. Clark J.E., Eynon B. Measuring student progress with e-portfolios // Peer Review. – 2009. – Vol. 11, No. 1. – P. 6–8.

6. Ishmuhamedov R.J. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: TDPU, 2010. – 180 b.

7. Muslimov N.A. Bo‘lajak kasb ta’limi o‘qituvchilarini kasbiy shakllantirish. – Toshkent: Fan, 2013. – 220 b.